

УДК 728 (477.81) "16"

В. С. Александрович
(м. Львів)

ЖИТЛОВІ БУДИНКИ ГРУПИ ФІЛЬВАРКІВ ДУБНОГО ТА ОКОЛИЦЬ ЗА ОПИСОМ 1723 РОКУ

Публікуються укладені 1723 р. описи житлових будівель фільварків дубнівського ключа мастків князів Любомирських, які дають цікавий джерельно засвідчений приклад практично незнані доі масової житлової забудови Волині XVII–XVIII ст.

Written 1723 descriptive documents concerning the housing building at Lubomirski's farms near Dubno are published. They describe the interesting and with documents stated exsamples of mass house building in Volyn at 17–18 centuries.

Історія архітектури дотепер послідовно орієнтувалася насамперед на "великі" об'єкти – містобудівельні ансамблі та значні архітектурні комплекси, визначні споруди, творіння знаних майстрів, загалом, – найрепрезентативніші пам'ятки, визначальні для традиції. Звична рядова забудова як якнайширший вияв і невід'ємна складова тієї ж традиції, будівельної культури загалом усе ще залишається поза полем зору науки, не викликаючи зацікавлення поза тим, що класифікаторський потяг XIX ст. відніс до "народного будівництва", зрештою, у знаних об'єктах – неодмінно винятково новішого. Було б зайвим доводити значення скромнішої за абсолютним виміром здобутків складової будівельного досвіду як не менш важливої самостійної частини будівництва, що побутувала в якнайтісніших контактах із професійною практикою. Проте досі вона практично не зауважена. І це при тому, що її власна історична роль, природно, не обмежується тільки сприйняттям норм "високої" будівельної культури.

Усю повноту конкретноісторичного значення мало доціненої широкої архітектурної практики на її низових пластах ще належить відкрити, опрацювати й вивчити. Проте вже зараз цілком очевидно, що поряд із трансформацією та віддзеркаленням репертуару "високої" архітектури, вона спричинилася до їх утворення на якнайширших рівнях культурного життя. В окремих елементах саме тут (і винятково тут!) давній досвід у його прикметних елементах збережено й донесено до періоду радикальної переміни усього стійкого укладу історичної структури рядової забудови від останніх десятиліть XX ст.

Як переконають цілком попередні дослідження, фонд доступних нині документальних матеріалів дає змогу за певними ознаками згрупувати широкий пласт засвідченої на давніших етапах історії насамперед писемними джерелами рядової забудови (теоретично існують, звичайно, можливості пошуку відповідних археологічних матеріалів, проте археологія до них

не вдавалася) та простежити внутрішній розвиток її особливостей у часовому проміжку другої половини XVI – другої половини XX століть як еволюцію єдиного явища в широкому спектрі конкретних історичних регіональних видозмін.

Важливі, хоча й немало обмежені станом джерельної бази матеріали до цього все ще навіть не зауваженого явища збереглися на Волині. До них належать й невідомі дотепер описи забудови фільварків Дубнівського ключа мастків князів Любомирських, укладені 1723 р. [1]. Вони входять до найраніших віднайдених досі таких матеріалів докладнішого змісту з теренів Волині й пропонують одразу цілісний комплекс відомостей для вузького історичного регіону. Виняткової ваги описам надає насамперед повна втрата такої забудови – документальні матеріали об'єктивно залишаються самотнім конкретним слідом загалом усього відповідного напрямку будівництва.

Житлові будинки дубнівських фільварків традиційно для українських земель розплановано як "хати на дві половини" з центральними сіннями, які у всіх відомих випадках забезпечували вихід на тильну сторону. У сіннях знаходилися комини, нерідко також кухні. Комини були дерев'яними й ліпленими задля захисту від пожеж. Іноді, як у дубнівському фільварку на Сурмичах, комин накривав дашок з дранок.

Головне приміщення будинку дубнівського фільварку – "ізба" знаходилася праворуч. Вона була без підлоги зі стелею з коленого дерева, за зразком облаштування замкових приміщень мала піч "білу", тобто з комином, поєднану з каміном у вигляді "капи" [2]. При печі стояли дві лавки, дві інші поставлено при стіні, яка мала два вікна, тобто виходила до фасаду. До описаної кімнати примикала комора – так само без підлоги і з аналогічною стелею. Навпроти через сіни влаштовано пекарню з такими ж підлогою та стелею, також із лавками та столиком.

Найзагальніші принципи розпланування повторює забудова й інших аналогічних об'єктів Дубнівського ключа, пропонуючи набір оригінальних варіантів, нерідко зі своєрідними особливостями. Так у Тороканові в “ізбі” влаштовано пекарську піч і два каміни. Один із них служив лише для освітлення й стояв при стіні, як можна здогадуватися, – окремо від іншого та печі. Через сіни знаходилася ліплена глиною світлиця з “білою” кахлевою піччю, а на схід від неї – прибудована плетена з хворосту комора.

Будинок Пелчинського фільварку мав “ізбу столову білу” з різаного й опрацьованого рубанком дерева, піч зелених кахлів із комином, лавки при ній та попід вікнами. Від заходу влаштовано такий же альков. У сінях знаходилася кухня з круглих брусів, збудована на чотири кути. Будинок мав спільний комин із хворосту, обмазаний глиною. Сіни і присінок так само зведено з круглого дерева; посередині знаходилася стіна-перегородка так само з кругляків. Той же матеріал використано для описаної навпроти пекарні, дим з якої виходив до сіней через вікно над дверима. Пекарську піч влаштовано на стовпчиках, а до пекарні з тесаного дерева прибудовано кімнатку із зеленою кахлевою піччю. Використання різнорідного матеріалу та натяки на способи поєднання окремих приміщень підказують, що будинок включав різночасові частини й у зафіксованому вигляді склався поступово. За цим криється одна з мало знаних прикметних особливостей давнього будівництва, яскраво відображена в описах як замкових ансамблів, так і міської житлової забудови.

Названий житловим будинок Головчицького фільварку зведено лише з кругляків. Ліворуч влаштовано пекарню, праворуч – обмазану білою глиною білу “ізбу” з каміном та зеленою кахлевою піччю. Двоє вікон мали віконниці, а третє, як вказано, – “зі стовпчиком”, тобто, можливо, було спареним із центральним стовпчиком на зразок знаних вікон львівських ренесансних кам'яниць. При ній знаходився прибудований у три стіни альков із заліпленим виходом до саду й дверима до збудованих із двох стін сіней. Докладніше описано критий соломою дах на кроквах (солому прикладено дрючками).

Будинок Іванівського фільварку над ставом включав лише кімнату й пекарню навпроти, що вказує на давніше походження, або ж старше, простіше планування. Одинокую особливістю інтер'єру відзначено загороду для курей під пекарською піччю. Будинок іншого фільварку в тому ж селі, розташованого “на горі”, мав сіни з кругляків зі світлицею з “різаного дерева” та перегородою при одній стороні й виходом на город, де прибудовано невелику кухню з пекарською піччю на стовпчиках.

Своєрідно виділявся будинок фільварку в Погорільцях. Перед входом він мав “виставу” – ганок на дубових стовпах, пов'язаних між собою, із входом через хвіртку й сходами догори – на альтанку під гонтом з дванадцятьма вікнами із засувницями з драниць [3]. У влаштованій праворуч світлиці було двоє вікон, що відчинялися надвоє, камін і стара кахлева піч

на цегляному фундаменті, спільна й для сусіднього алькову за перегородкою; до нього примикало ще два таких же, один з них мав цегляний камін. У сінях за перегородою так само знаходилася кухня, обкладена деревом, над якою влаштовано ліплений глиною комин, вгорі мурований.

Будинок Семидубського фільварку збудовано з великого (“облого”) дерева, що разом із плануванням – тільки одне приміщення й комора через сіни – здатне вказувати на давніше походження, чи, принаймні, старшу традицію. Можливість підтверджують і “малі” вікна: з них лише одне мало шиби, два інші – тільки дерев'яні засувки, що є очевидною архаїчною ознакою.

Серед особливостей будинку Студенецького фільварку виділяється “обартлік” – вікно над вхідними дверима для освітлення сіней, віконниці в “ізбі”, комора побіч неї, підлоги з колотих дилів, груба з оббитим дранками комином у сінях. Через сіни знаходилася пекарня з піччю на стовпчиках.

Лаконічні описи подібних житлових будівель зберіг уже інвентар Степанського Михайлівського монастиря 1627 р. [4, с. 445–446.]. Ряд аналогічних джерельних матеріалів принагідно опубліковано при виданні описів маєтків князів Острозьких [5]. Досить близькою була й міська забудова Волині, на що, зокрема, вказує інвентар дому міщанина Трохима Сітки Ханевича на Залісоччі в Олиці (1684) з грубою у сінях та старою кахлевою піччю у світлиці [6, с. 74–75.].

Визначальний для описаної тут забудови планувальний уклад “хати на дві половини” ще донедавна повсюдно зберігався у сільському будівництві, в окремих регіонах функціонує й надалі. Так само залишалися чинними найважливіші принципи облаштування інтер'єру, хоча поодинокі деталі та їх конкретні історичні форми, природно, змінилися радикально. Так, звичайно, відішла солома для накриття, хоча це сталося тільки в другій половині ХХ ст. Ще раніше відійшло використання хворосту та його обліплення глиною. Наскільки свого часу така прикриття була поширеною – яскраво засвідчують джерельні матеріали волинського походження. Опис іванського фільварку “на горі” згадує, зокрема, “mlinków dwa małych z chrustu brzozowego uplecione, słomą pokrite” [7]. На початку ХVІІ ст. в Кременці плетеним з хворосту був навіть парафіяльний костюл [8, с. 80.]. У дворі Ходкевичів у Млинові за описом 1750 р. плетеною з хворосту й ліпленою виявилася каплиця (та описана тут же прибудована до будинку комірка) [9]. Звичайно, з часом із хворосту зводили насамперед господарські приміщення. Проте наведені приклади доводять, що колись він відіграв істотнішу роль у якнайширшій будівельній практиці.

Останній наведений приклад може бути яскравим свідченням того, наскільки несподівані з огляду дотеперішніх ustalених поглядів на будівництво вирішення нерідко пропонували давніші часи. Очевидна необхідність істотного поглиблення дотеперішніх

і надалі достатньо “вступних” уявлень про історію будівництва на українських землях диктує неминучість звернення до якнайширших пластів самої традиції. Тільки так вдасться відійти від дотеперішніх достатньо поверхових оглядів “парадної” сторони явища та наблизитися до його осмислення у справжньому історичному контексті.

Додаток.

Описи будинків у фільварках Дубнівського ключа за інвентарем 1723 р.

Folwark Surmicki.

Na przedmieściu Surmickim folwark zamkowy, do ktorego z przyjazdu od Dubna wrota z tarcic na biegunach drewnianych we dwoie się otwieraiące, przy ktorich wrotach furtka z tarcic na biegunach drewnianych z zap[o]rą(S. 29) drewnianą. Niedaleko wrot budynek mieszkalny z drzewa budowany, do ktorego drzwi z deszczek na biegunie drewnianym z zaporą drewnianą y obrtkiem (sic!). Z tey sieni drzwi drugie na ogrod tylny z deszczek na biegunie drewnianym z obarthkiem, w sieniach komin z tar[cic] nieolepiony, nad nim daszek z dranic. Po prawey ręce drzwi do izby z deszczek na biegunach y hakach dwoch żelaznych, haczek y wrzeciędz, skoblów żelaznych cztery, kominek kapiasty, ław przy ścianie dwie, w ścianie okien dwie puste, złe, stare, piec kaflowy biały, stary, zły, przy piecu ławek dwie, powała z drzewa łupanego, podłogi niemasz, szafa prosta przy ścianie z deszczek. Tamże z izby komora, do niey drzwi z deszczek na zawiasach y hakach żelaznych, wrzeciędz we dwa ogniwa, skoble dwa żelazne w ścianie, okienek dwie, jedno szklanne, drugie puste, tamże przy ścianie ława y pułka, powała z drzewa łupanego, podłogi niemasz. Ex opposio tey izby piekarnia, do niey drzwi z deszczek na biegunie drewnianym, w ścianie okien cztery szklannych, w ktorich szyb z kылka wybitych, piec piekarniany, ław przy ścianie trzy, stół prosty mały, powała z drzewa łupanego, podłogi niemasz (S. 30).

Folwark Torokanowski.

Budynek folwarkowy w srzodku podworza z drzewa okrągłego budowany, do sieni drzwi z tarcic na biegunie drewnianym z klamką drewnianą y obarthkiem, z tych sieni drzwi drugie na tył z tarcic bez żelaza. Po prawey ręce do izby drzwi z tarcic na biegunie drewnianym, piec piekarniany wielki z kominem wywiedziny do sieni, przy ścianie kominek, drugi do świcenia w ścianie, okienek trzy szklannych, szyby w jedną oprawne z zasuwkami, stół prosty na nogach krzyżowych, ław dwie przy ścianie, pułka przy ścianie, powała z deszczek, podłogi niemasz. Naprzeciwku tey izby idąc przez sień do świetlicy, drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych z zaszczepką żelazną. W tey świetlicy piec kaflowy biały, okien dwie, szyby w drzewno oprawne, ław dwie, przy ścianach stoł prosty na nożkach prostych, powała z drzewa łupanego. Ta świetlica w srzodku gliną wylepiona. Przy teyże świetlicy na wschod słunka komora z chrustu pleciona, do niey drzwi z deszczek na biegunie drewnianym z

zamkiem y kluczem drewnianymna sochach y kluczyskach. Ten budynek wszytek słomą pokryty (S. 35).

Folwark Pelczyński.

Przychodząc pod budynek mostem przede drzwiami z deszczek ciesanych, pierwsze drzwi do sieni z tarcic na biegunie drewnianym bez zamknięcia. Wszedszy w siąki, po lewey ręce izba stołowa biała, do której drzwi z tarcic hembłowane, przy których antaba y klamka żelazna na zawiasach y haka[ch] żelaznych, w tey izbie piec kaflowy zielony, nowy kominek szafiasty, okien cztery w ołów oprawne z szybami, z zawiaskami, z zaszczepkami żelaznymi. Te okna pilney potrzebują reparației. W tey izbie ściany, podoga y powała z drzewa rzniętego hembłowane, przy ścianach ław dwie y przy piecu ławek małych dwie. W teyże izbie stoł ieden zkładany na zawiasach żelaznych, a dwa stoliki proste. Z izby idący na zachod słunka, alkierz z tego drzewa budowany jak izba, do niego drzwi z tarcic hembłowane na zawiasach y hakach żelaznych, w niem okien dwie w ołów oprawne. Wychodząc z tego alkirza do sieni, drzwi z tarcic hembłowane na zawiasach y hakach żelaznych z wrzeciędzem, przyboiem y zaszczepką żelazną. W tych sieniach iest kuchnia z drzewa okrągłego na cztery węgly zbudowana. Nad którym budynkiem y kuchnią de wszystkich dymów komin wywiedziony chrustem pleciony y gliną ze srodku wymazany aż do wirzchu, który potrzebuie poprawy. Sień y przysionek iest z drzewa okrągłego budowany y posrzodku sionek y sień iest przegroda ściana z drzewa okrągłego. W tey ścianie drzwi z deszczek na biegunie drewnianym bez zamknięcia. Z tey sieni wchodząc do piekarni, drzwi z deszczek na biegunie drewnianym, nad temi drzwiami okno dla wychodzenia dymu z piekarni, ktura piekarnia z drzew[a] okrągłego budowana, w niey okien małych trzy z szybami, piec piekarniany na słupkach stojący, ław dzie y stoł prosty w jedną deskę. Do teyże pikarni przybudowana izdebka z drzewa ciesanego, do nieyże drzwi z deszczek na biegunie drewnianym z wrzeciędzem y skoblami żelaznymi, w ktorey iest okien dwie w drzewo oprawne z szybami, w niey iest piec kaflowy zelony. Ten budynek słomą kryty (S. 40).

[Hołowczyce]

[...]posrzod podworza budynek drewniany mieszkalny. Idąc do sieni, przede drzwiami mostek drewniany z deszczek ciesanych, drzwi do sieni z deszczek ciesanych na biegunie drewnianym, przy nich zamknięcie drewniane, to iest zawirtka. Wszedszy w sień, po lewey ręce piekarnia z d[rz]ewa okrągłego budowana, do niey drzwi z deszczek na biegunie drewnianym, w ti izbie okien trzy, okien dwie z szybami, szyb dziesięć, a trzecim oknie zasow. W niey piec piekarniany, ław dwie y stoł prosty, powała z deszczek ciesanych. Tamże po prawey ręce izba biała z drzewa okrągłego, do niey drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych, wrzeciędz y zaszczepka y klamka żelazna. W niey komin kapiasty piec kaflowy zielony (sic!), podłoga z deszczek y powała ciesanych, okien dwie z okiennicą*, iedne okno z słupkiem z szybami w ołów oprawne z

* Два останніх слова вписано над рядком.

haczkami, zawiaskami y z zawiaskami żelaznemi. Ta izba glino biało ze srodka wylepiona, w ty izbie stoł niewielki. Z tey izby idąc do alkierza, drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych, wrzeciędz y zaszczepka żelazna. Ten alkierz z drzewa okrągłego we trzy ściany przybudowany do świetlicy. W tym alkierzu okien dwie, szyby w ołow oprawne, przy nich okuwki, zawiaski, zaszczepki żelazne, okiennic dwie na zawiaskach żelaznych, podłoga y powała z deszczek ciesanych, we szrodku glino biało lepiony. W tym alkierzu po lewey stronie ku ogrodowi drzwi z tarcic zabite y zalepione z zawiasami y hakami żelaznemi. Wychodząc z tego budynku w sień ku zachodu słunka, w sieniach drzwi drugie z deszczek na biegunie drewnianym, przy nich drewniane zaparcie. Ta sień we dwie ściany z drzewa okrągłego, w tych sieniach komin wylepiony aż do wirzchu. Ten budynek na krokwiach słomą kryty y pułzynami przyłożony. Tamże pod tym budynkiem loch stary mały we szrodku dembiną ostawiony, do niego drzwi z deszczek, przy nich zaszczepka (S. 45).

Folwark Iwański.

Wiadz do dworu od tzwu z grobli, wrota z deszczek proste na biegunie drewnianym. Tamże budynek mieszkalny po prawey ręce z drzewa budowany, drzewo okrągłe, drzwi do sieni z tarcic na biegunie drewnianym z klamką y oborthkiem drewniany (sic!), po lewey ręce izdebka, do niey drzwi z tarcic na biegunie drewnianym, w ti izbie okien dwa złe, szyby powybiane, piec kaflowy zły, przy nim kiedyś był kominek kapiasty z gliny lepiony, ław dwie przy ścianach, podłogi niemasz. Powruciwszy do sieni, drzwi drugie ku jezioru z deszczek na biegunie drewnianym z klamką drewnianą. Naprzeciwno pomienioney izby piekarnia, do niey drzwi z tarcic na biegunie drewnianym, piec piekarniany z gliny lepiony, pod nim ogrodzenie na kury, okienek w ścianie cztery z zybami w drzewo oprawnemi, ław przy ścianie dwie, pułka z deszczyki, powała z deszczek ciesanych, w sieni komin z gliny lepiony wywiedziony nad dach bywał. Ten budynek słomą pokryty (S. 49).

Tamże drugi folwark na gurze.

[...]Budynek mieszkalny. Do sieni drzwi z tarcic na biegunie drewnianym z wrzeciędzem y klamką drewnianą. Ta sień z drzewa okrągłego budowana, do izby drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych, wrzeciędz y zaszczepka żelazna. Ta izba z drzewa rzniętego budowana. Wszedszy do izby, po lewey ręce komin kapiasty w sień wywiedziony, piec kaflowy zielony, okien pięć w ołow oprawne, podłogi niema, ku iednemu boku w izbie przegroda, ława iedna, a druga mała, idący z tey izby na zatylek ku ogrodowi drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych z wrzeciędzen y zaszczepką. Tamże we trzy ściany przybudowana kuchenka, w niey piec piekarniany na słupkach. Za toż kuchenką chlewek z chrustu pleciony stary słomą kryty, do niego drzwi z deszczek z zaszczepką żelazną y przyboiem. Ten budinek mieszkalny na krowiach, słomą kryty. Od tego budynku postąpiwszy na zachod słunka, mlinków dwa małych z chrustu brzożowego uplecione, słomą pokryte (S. 50).

[Pohorilec]

Budynek mieszkalny z drzewa budowany, przed którym z podworza wystawa na słupach dębowych wiązanych obwiedziona tarcicami, furka z dranic, na gorę wschodek, do ktorego drzwi z tarcic na biegunie drewnianym. Wschodek na tę altankę okien pustich dwanaście z zasuwnicami z tarcic, podłoga y powała z tarcic, ta altanka gontami pobita. Z ktorey szsedz do sieni budynkowej, drzwi z tarcic na zawiasach hakach żelaznych dwoch z klamką drewnianą y obartlem, powała nad sienią z tarcic, podłogi niemasz. Po lewey ręce drzwi do izby z tarcic na zawiasach y hakach dwoch żelaznych, haczek ze dwiema skoblami żelaznemi, okien szklanych w ołow oprawnych dwie we dwoie się otwierające na zawiasach, kołek cztery, haczyków cztery, a stoł obłuzni prosty na podnożkach, stołków prostych sześć, piec kaflowy zielony stary, ktorego połowa w izbie, połowa w alkierzu na fundamencie z cegły murowanym, przynim komin murowany do sieniego wywiedziony, powała z tarcic, podłogi niemasz. Tamże alkierz w zapierzeniu z tarciec, do ktorego drzwi z tarcic na biegunach drewnianych, wrzeciędz, skoble dwa żelazne, oba (S. 55) rtlik drewniany, okno szklane w drzewo oprawne, przy którym okiennica zasowana. Drugi alkierz obok w zapierzeniu także z tarcic, do niego drzwi także z tarcic na biegunie drewnianym, wrzeciędz, skoble dwa żelazne, okno szklane w drzewo oprawne, pobok drzwi z tarcic do trzeciego alkierza, drzwi z tarcic na zawiasach y hakach żelaznych, wrzeciędz, skoble dwa żelazne, okno szklane w ołow oprawne z okiennicą zasowaną, powała z tarcic, podłogi niemasz, tamże drzwi w podworze z tarcic na biegunach drewnianych, wrzeciędz, skoble dwa żelazne, kominek z cegły murowany kapiasty do sieniego komina wywiedziony. W tymże alkierzu połowa pieca kaflowego z izby będącego w zapierzeniu z tarcic, także drzwi do izby supraopisaney w zapierzeniu, essistych zawiasach, wrzeciędz, skoble dwa żelazne. Do sieni wyszedłszy, kuchnia w zapierzeniu z drzewa, do ktorey drzwi z tarcic na biegunach drewnianych, ognisko w błożeniu z drzewa, na którym komin w gliną lepiony, wierchem murowany (S. 56).

Folwark Semidubski.

Budynek folwarkowy z drzewa obłego, do ktorego sieni, drzwi z deszczek na biegunie bez żelaza, piec piekarniany z gliny lepiony, okienek trzy małych, w iednym szklanne, a dwie puste tylko zasuwki drewniane, ław dwie przy ścianach, stoł olchowy mały z podnożkami, powała z drzewa łupanego, podłogi niemasz, a pod piecem zagrodzenie drabinkami. Naprzeciwno tey izby w sieni komora, do niey drzwi z deszczek na biegunach drewnianych z zaporą drewnianą, na ścianie okienka wycięte, pułka iedna, powała z drzewa łupanego. Z sieni supra opisaney drzwi w połę z deszczek na biegunie drewnianym z zaporą drewnianą [усі будівлі накриті соломомою] (S. 67).

Folwark Studeniecki

Budynek mieszkalny folwarkowy. Przde drzwiami ściennemi tego budynku mostek z deszczek ciesanych, do

sieni drzwi z deszczek nabiegunie y obłęgu dębowym z klamką drewnianą y obartlikiem drewnianym, po prawey ręce do izby drzwi z deszczek na biegunie y oblygu dębowym, w tey izbie okien dwie szklanych w ołow oprawne, jedna kwatyrą we двоіе otwieraiąca, przy nich okienic dwie z deszczek na biegunach drewnianych, ław przy ścianach dwie, piec taflowy biały zły na fundamencie z cegły murowanym, przy piecu ław dwie małych na słupkach dwoch, przy nim kominek kapiasty do sięnego komina wywiedzony, powała z tarcic, podłoga z dyliny łupaney. Do komory drzwi z deszczek na biegunie drewnianym z zamkiem y kluczem drewnianym, wrzecziodz

y skoble dwa żelazne, w ścianie okienko małe z zasuwko bez szyb, powała z dyliny łupaney, podłogi niemasz. Ta izba y komora glino białą ze szrodka, w sieniach komin na drubą obity dranicami na dach wywiedziony. Exposito naprzeciwko izby w sieniach piekarnia z drzewa okrągłego, do niey drzwi z deszczek ciesanych bez żelaza, okien dwie y trzecie małe, szyby w drzewno oprawne, piec piekarniany na słupkach, ław przy ścianach trzy. W sieniach na tył idące drzwi z deszczek na biegunie drewnianym z zaporą drewnianą. Ten budynek słomą nakryty, wirz budynku zły, reparației potrzebuie (S. 73).

APL, zesp. 79, sygn. 40.

ДЖЕРЕЛА

1. Archiwum Państwowe w Lublinie (надалі – APL), zesp. 79 (Archiwum Lubomirskich z Dubna), sygn. 40. Висловлюю шири подяку Андрієві Фелонюку, який привернув мою увагу до цього комплексу матеріалів. Зазначений фонд включає скромну випадково збережену частину дубенського замкового архіву: Wierzbicka E. Znaczenie archiwów rodowych i ich stan przygotowania do badań historycznych na przykładzie archiwaliów książąt Woronieckich z Huszlewa i Lubomirskich z Dubna // *Miscellanea Historico-Archivistica*. – Warszawa, 1998. – Т. 9. – S. 67–68.
2. Численні приклади такого поєднання з теренів Волині зафіксовано, зокрема, в описах Олицького замку XVII–XVIII століть: Інвентарі Олицького замку XVII–XVIII ст. / Зібрав і підготував до друку Володимир Александрович. – Луцьк, 2007. С. 53, 55, 57, 58, 59, 67, 70, 72, 73, 90–91, 98, 99, 122, 124, 125, 126, 129, 131–132, 133, 134, 136, 139, 140, 141.
3. Такі альтанки належали до поширених елементів тогочасного будівництва. Їх відзначають, наприклад, описи Олицького замку, резиденції Радивилів у Львові середини XVIII ст. та плебанії жовківського парафіяльного костельу другої половини цього ж століття: Інвентарі... – С. 127; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, zesp. 354 (Archiwum Radziwiłłów), dz. XVIII, sygn. 444, S. 10–11, 24–25, 76; Александрович В. Акт візитації жовківського парафіяльного костельу 1728 року та недатований опис плебанії другої половини XVIII століття // *Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство*. – Львів, 2007. – Вип. 7. – С. 172.
4. Александрович В. Інвентар Степанського Михайлівського монастиря 1627 року // *Український археографічний щорічник*. – Київ, 2006. – Вип. 10–11. – С. 445–446.
5. Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII століття / Упорядник Віктор Атаманенко. – Київ; Острог; Нью-Йорк, 2004.
6. Александрович В. Опис міщанського дому на Залісоччі в Олиці з 1684 року // *Минуле й сучасне Волині й Полісся: народна культура: шлях до себе. Збірник наукових праць. На пошану Олексія Федоровича Ошуркевича з нагоди його 70-річчя. Матеріали Волинської обласної науково-етнографічної конференції, м. Луцьк, 10–11 квітня 2003 року*. – Луцьк, 2003. – С. 74–75.
7. APL, zesp. 79, sygn. 40, S. 50.
8. Теодорович Н. И. История города Кременца Вольнской губернии. – Седлец, 1904. – С. 80.
9. AGAD, zesp. 354, dz. XXV, sygn. 2478, S. 3.